

Ink 2004 -12- 13

Dnr 050-1428-2004/05

Från: Carl B Hamilton

Till: Konstitutionsutskottet

För konstitutionsutskottets (KU) granskning anmäls statsrådet Hans Karlsson, föredragande i arbetslivsfrågor mm, och statsminister Göran Perssons, agerande i det enskilda tvistemålet i Vaxholm mellan Byggnads och ett lettiskt byggföretag. Granskningen bör avse om agerandet, som beskrivs i det följande, är förenligt med bestämmelsen och motiven för 11 kap 2 § regeringsformen om rättsskipningens självständighet.

KU bör dessutom ge vägledning för framtiden i frågan om var gränsen går för statsråds offentliga kommentarer till enskilda rättsfall och ärenden. KU bör även analysera de fall när statsråd bör vara tysta med hänsyn till inhemska rättsprocesser, men där Sverige som medlemsland kan tvingas inta en position inom EU.

Anmälan aktualiserar även problemet med statsrådets ovana att när det är politiskt bekvämt till pressen och andra svara, ungefär som så, att de som statsråd inte kan kommentera eller besvara frågor från media med hänvisning till att frågorna rör ett enskilt ärende eller rättsfall, medan i andra fall, när motsatsen är politiskt bekväm, statsråd inte drar sig för långtgående ställningstaganden i enskilda rättsfall, som Hans Karlsson och Göran Persson i byggtvisten i Vaxholm.

Oberoende av utfallet av denna anmälan rörande förenligheten med RF 11:2, bör KU i granskningsbetänkandet uttala sig så att det fortsättningsvis kräva större konsekvens i statsrådets agerande vis-a-vis media och andra, när statsråd offentligt kommenterar enskilda rättsfall och ärenden. På denna punkt bör KU med anledning av denna anmälan ge tydlig vägledning för var gränsen går för statsråds offentliga kommentarer.

1. Den enskilda tvisten kunde tidigt förutses hamna i domstol.

Att byggkonflikten i Vaxholm skulle hamna för avgörande i domstol kunde förutses på ett tidigt stadium i den offentliga debatten. Hur tvisten skulle falla ut diskuterades intensivt i flera veckor innan stämningen inlämnades.

Sålunda borde statsråd från början av den offentliga debatten, och senast från den 23 november 2004, undvikit att ta ställning i det enskilda fallet i den för prövning i allmän domstol förutsedda tvisten. De gjorde varken Hans Karlsson, föredragande i arbetslivsfrågor mm, eller senare Göran Persson, statsminister.

2. Rättsläget var redan från början känt som oklart.

Till vissheten att det skulle bli rättssak bör läggas att såväl Karlsson som Persson borde ha insett att rättsläget ingalunda är klart eller ostridigt. Ett flertal EG- och arbetsrättslärde framträdde tidigt i media och kommenterade rättsläget. Ett särskilt genomarbetat inlägg i debatten var Tore Sigemans. Professorn i arbetsrätt Sigeman skrev bl. a att Sverige enligt honom implementerat det mest relevanta EU-direktivet i sammanhanget (utstationeringsdirektivet) på ett delvis felaktigt och ofullständigt sätt, och hans slutsats är att svensk domstol bör inhämta förhandsbesked från EG-domstolen (SvD 6/12). Om inte förr så definitivt efter Sigemans SvD-artikel bör det ha stått klart

för Karlsson och Persson att i tvisten aktualiseras flera juridiska dilemman i kollisionen mellan nationell svensk rätt och EG-rätten.

Exempelvis skriver Tore Sigeman: "I den svenska lag som implementerar direktivet finns en gapande lucka. Där sägs ingenting om kravet på minimilön", som EU-direktivet kräver skall tydliggöras. Det gäller vare sig denna minimilön är bestämd i lag eller i allmängiltigförklarat kollektivavtal. "Den svenska lagen tillfredsställer inte alls direktivets centrala syfte att göra tydligt vilka löner som ett företag har att räkna med när de åtar sig ett uppdrag i [Sverige]."

Man kan också lägga märke till att i de nordiska länderna, trots att deras system för avtal på arbetsmarknaden inte skiljer sig särskilt mycket åt, har implementerat det omstridda EU-direktivet ganska olika. Så t ex skulle lettisk lön accepteras i Norge, men antagligen inte i Danmark. Detta förhållande indikerar att rättsläget i den aktuella konflikten inte kunde anses klockrent åt vare sig ena eller andra hållet.

Min poäng är *inte* att söka hävda att någon viss rättslig tolkning är korrekt, t ex att letterna har rätt och Byggnads fel. Min poäng är blygsammare, nämligen,

att främst statsrådet Hans Karlsson, men även statsminister Göran Persson bort inse att tvisten inom kort skulle hamna i svensk allmän domstol och därför varit betydligt mer återhållsamma i sina uttalanden, och

att det är uppenbart oriktigt att hävda att rättsläget rörande en kollision i detta fall mellan nationell svensk rätt och EG-rätten är "klockrent", som främst Hans Karlsson hävdar.

Statsrådet Hans Karlsson, men även Göran Persson, har klart gått över gränsen genom att mycket aktivt och med betydande eftertryck i förspelet till rättsprocessen sökt trycka tillbaka och försvåra utgångsläge och förutsättningar för den ena parten i den stundande behandlingen i domstol. Därmed har statsråden i praktiken genom sina uttalanden motarbetat och sökt undergräva den ena partens, det lettiska byggföretaget, strävan att, för det första, få en opartisk och rättssäker behandling i svensk allmän domstol, och, för det andra, att vinna tvisten.

3. Regeringsformens bestämmelse.

Statsråden har genom sitt agerande förutskickat i vilken riktning ett regeringsbeslut inom det område som berörs är tänkt att gå – nämligen emot den i konflikten involverade lettiska byggfirman. Därmed, menar jag också, hamnar statsråden i konflikt med regeringsformens bestämmelser och motiv rörande rättskipningens självständighet (RF 11:2).

RF 11:2, "Ingen myndighet, ej heller riksdagen, får bestämma, hur domstol skall döma i det enskilda fallet eller hur domstol i övrigt skall tillämpa rättsregel i särskilt fall".

4. Den konstitutionella EU-komplikationen.

Jag är medveten om att även om kravet att avstå enligt RF från uttalanden i en begynnande rättslig tvist är tämligen klart i detta fall, problematiseras den konstitutionella aspekten av att konflikten utspelas på två plan: dels som en rättssak i Arbetsdomstolen (med eller utan EG-domstolsaspekt längre fram i den processen), dels som en strid mellan regeringar. Medan det förra kräver stor återhållsamhet från statsråds sida, kan man knappast kräva att regeringen, eller enskilda statsråd, skall avstå från en

hållning om det hade varit så att Lettland hade anmält svenska staten (inte Byggnads!) hos Kommissionen eller EG-domstolen. Sverige måste i en sådan konflikt inta en position. Nu har dock frågan avvisats av EU-kommissionen som hänvisat till nationell rättslig tvistlösning.

Ikke desto mindre, att dra en gräns i ett sådant fall mellan vad som kan tillåtas vis-à-vis olika EU-organ, men vara förbjudet på hemmaplan är en grannliga uppgift. Det förra indikerar i ett fall som detta med nödvändighet det senare. Man kan kräva att statsråden i sina uttalanden ger uttryck för att man är medveten om att det finns en gräns. Detta har dock dessvärre inte skett i det här fallet, ens på det stadium i kronologin när det ännu inte var klart att tvistemålet skulle avvisas av EU-kommissionen.

Min slutsats är att Göran Persson och Hans Karlsson varit omedvetna om vad regeringsformen bjuder och de har kastat alla hänsyn över bord i den politiska striden, även om de kunnat inta en position, om Lettland formellt hade anhängiggjort saken i Bryssel.

5. Kronologisk rekapitulation av händelseförlopp och yttranden.

Här följer en kronologisk rekapitulation av händelseförlopp och yttranden som ligger till grund för min anmälan till KU:

23/11:

Lettland hade redan den 23/11 överlämnat en protest till Sveriges regering och den lettiska regeringen flaggade för en rättstvist i domstol och framställa till EU kommissionen (TT 23/11).

Hans Karlsson: ”Den lettiska regeringen [som backar upp det lettiska företaget] har fel, de måste förstå att det lettiska företaget inte diskrimineras, de behandlas på samma sätt som ett svenskt företag som inte vill teckna kollektivavtal.” (TT 23/11).

Begreppet ”diskriminering” används här som om frågan gäller likabehandling på samma arbetsplats i Sverige, och inte om en eventuell brist på likabehandling av svenskar och arbetssökande från andra länder.

30/11

Om rättsläget i den redan då i offentlig debatt väletablerade rättvisten säger Hans Karlsson ”Det är klockrent”, och att facket har rätt att ”konflikta” för att få kollektivavtal i Sverige, dvs. Hans Karlsson tar ställning att EU:s utstationeringsdirektiv icke är tillämpligt i detta enskilda fall, vilket blir en viktig delfråga i den rättsliga tvisten i bl. a Arbetsdomstolen. Vidare säger Hans Karlsson flera gånger att ”svenska villkor gäller i Sverige”, som om – igen – utstationeringsdirektivet på ett fullkomligt oomtvistat sätt att anse som icke tillämpligt i detta enskilda fall (SVT Debatt 30/11). Här tar Karlsson mycket tydligt ställning i det enskilda rättsfallet.

1/12:

Hans Karlsson: ”[Jag] ser att säkert [att] de nya medlemsländerna måste både lära sig förstå och dessutom respektera de regler som gäller i Sverige. Det kommer att ta en tid, men det tror jag kommer ske så småningom” ... ”De allra flesta konflikter på svensk arbetsmarknad leder så småningom till att det blir ett avtal tecknat och man kommer överens om vilka villkor som skall gälla. Det hoppas jag blir också [i det enskilda fallet] i Vaxholm.” (Ekot SR 1/12)

2/12

Göran Persson i riksdagens kammare: "Enligt [regeringens] uppfattning är [vår modell med kollektivavtal som tecknas av parterna på arbetsmarknaden] förenlig med EG-rätten. Vi har ingen som helst anledning att svaja i det avseendet. Kommer det [utländska] företag till Sverige så har svenska fackliga organisationer rätt att driva fram kollektivavtal. Sker inte så [att kollektivavtal tecknas] har [facket] rätt att tillgripa stridsåtgärder, och andra fackliga organisationer har rätt till sympatiåtgärder.

Därefter säger statsministern: "Vad avtalen materiellt ska innehålla får man förhandla om." (anförande 57).

Litet senare återvänder Göran Persson till ämnet: "Självklar ska den som arbetar på en svensk arbetsplats också följa svenska avtal." (anförande 71).

3/12:

Intervju i Dagens Nyheter med Hans Karlsson.

DN:s fråga: Hur skall man bäst komma tillrätta med att svensk arbetsrätt krockar med den fria rörligheten i EU?

Hans Karlsson: "Inget behöver göras. Sverige har försäkrat sig om att vår avtalsmodell är förenlig med EU:s fria rörlighet." ... "[Det enskilda rättsfallet i] Vaxholm är en del av den historiska kampen för att få alla som verkar på samma marknad avtalsbundna."

... Vilka villkor man skall komma överens om ska jag inte ha en uppfattning om ...

[D]et är klart att Byggnads inte förhandlar om villkoren innan man har ett avtal."

DN:s fråga: Vad tycker du [Hans Karlsson] om idén om att låta utländska företag slippa svenska kollektivavtal under kortare period?

Hans Karlssons: "Det går ju inte. ... [F]örslaget är så dumt att klockorna stannar." Det faktum att förslagsställarna "tycker så ... tänker jag använda emot dem. ... Jag förstår inte varför de säger så konstiga saker." (DN 3/12).

Låter onekligen hotfullt när det kommer från den minister som är föredragande i arbetslivsfrågor.

6/12

Tore Sigemans artikel i SvD.

7/12

Lettlands regering tar 7/12 beslut om att dra göra rättssak av frågan och föra den till EU-kommissionen. (TT 7/12). Det lettiska företaget inlämnar samma dag en stämning till Arbetsdomstolen.

Hans Karlsson: "Vi tycker inte det finns behov att fråga [EU] kommissionen, det finns inget som är oklart." (TT 7/12 2004)

Här gör Hans Karlsson ett klockrent ställningstagande i det enskilda rättsfallet som samma dag är anhängiggjort vid svensk allmän domstol

Hans Karlsson: "För oss är det fullständigt klart. Vårt [svenska] system är förenligt med EU-lagstiftningen och vi kommer [att] fortsätta att tillämpa det." ... "Parterna har full rätt att vidta stridsåtgärder, det gäller både arbetsgivare och arbetstagare". (Ekot SR 7/12)

Igen, ett ställningstagande i det enskilda rättsfallet.

5. Är detta, som Hans Karlsson och Göran Persson hävdar, enbart en konflikt om rätten att teckna kollektivavtal, eller gäller tvisten även avtalets innehåll?

Gäller konflikten enbart rätten att teckna kollektivavtal, eller också om avtalets innehåll? LO och dess förbund hävdar att de nu vidtar stödjande konfliktåtgärder för att det lettiska företaget vägrar skriva på kollektivavtal med Byggnads. Enligt DN 10/12 stämmer dock inte detta utan Byggnads kopplat ihop frågorna om rätten till avtal med avtalets innehåll. Därmed ger regeringen de facto, särskilt Hans Karlsson och Göran Persson, sitt stöd även till avtalets innehållsliga krav i en sedan flera veckor tillbaka förutsedd tvist som kommer att avgöras i domstol.

Sålunda skriver DN:s Anders Bolling den 10/12:

"Avtalssekreteraren Gunnar Ericson förnekade att Byggettan uttryckligen skulle ha krävt 145 kronor i timlön för det skolbygge som utförs av letter, långt över de lägsta nivåer som tidigare accepterats:

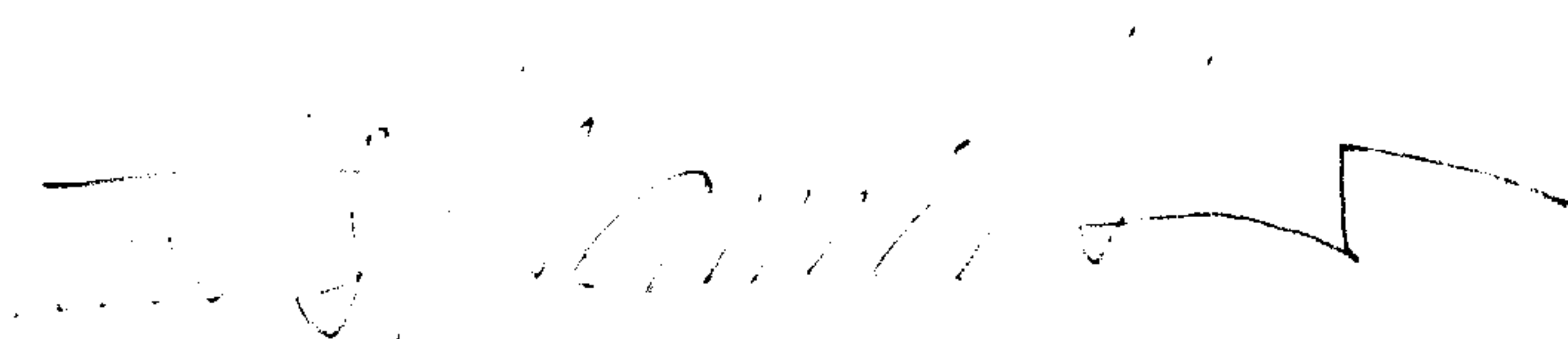
- "Det är en totalt felaktig uppgift. Man har naturligtvis pratat om vilka lönenivåer som finns. Men det är inget krav från vår sida för att vi ska teckna avtal."

Byggettans ombudsman Lars-Göran Bromander har emellertid undertecknat ett mötesprotokoll mellan parterna från den 15 september där det står: "För att teckna kollektivavtal yrkar förbundet att bolaget tecknar avtal om att utge 145 kronor per timme Tecknas inte ett sådant kollektivavtal är förbundet berett att omedelbart vidta fackliga stridsåtgärder."

Gunnar Ericsson medgav att han "inte tittat i papperen", men både han och Byggnads ordförande Hans Tilly betonade att ordningen är att man först tecknar avtal och därefter löneförhandlar."

Som vi ser strider det som framkommer i DN om Byggnads agerande helt mot den principdeklaration om förhandlingar i två steg som Göran Persson gjorde i kammaren den 2/12 och Hans Karlsson i DN 3/12. Så som Byggnads lagt upp sitt agerande har Byggnads definierat konflikten som gällande både rätten till kollektivavtal och dess innehåll.

Stockholm den 13 december 2004

Carl B Hamilton (fp)

V ordf i riksdagens EU-nämnd, ledamot av arbetsmarknadsutskottet, mm.